

Ha anyának rákja van

Tóth Krisztina: *Anyát megoperálták*. Móra Könyvkiadó, Budapest, 2015

Tóth Krisztinát egyaránt ismerhetik a felnőtt- és gyerekirodalom olvasói. Nagyon termékeny szerző, verses- és novelláskötetei, regénye mellett több gyermekverseket tartalmazó könyve is megjelent (*A londoni macskák*, *Állatságok*, *Marci-kötetek*). 2008-ban Szabó T. Annával és Varró Daniellel jelentették meg közösen *Kerge ABC* című munkájukat, amely segítséget nyújt a gyermekeknek az ábécé elsajátításában. Első mesekönyve az idei ünnepi könyvhétre jelent meg *Anyát megoperálták* címmel, de hamarosan a boltokba kerül legújabb kötete, az *Orrfűjős mese* is.

Azt megállapítani, hogy az *Anyát megoperálták* című művet mesének lehet-e nevezni, igen nehéz. Lovász Andrea az *Élet és Irodalomban* megjelent recenziójában „bizonyos értelemben” mesének nevezi, mivel maga a szöveg konstrukciója és az illusztráció is erre enged következtetni. Viszont elmaradnak a mesék klasszikus elemei, szereplői, a fordulatok, a csoda, amely segíti a hőst vándorlása, illetve küzdelmei során. Helyüket átveszi az aktuális világ, egyre több elemet tartalmaznak a valóságból. A szereplők egyre hétköznapiabbak, a mindennapokban kell megállniuk a helyüket. Ezért is idézi Herédi Károly tanulmányában Lovász Andreát a legújabb kötetéből. „[...] manapság a gyerekkönyv sokkal életszerűbb, »nem elhallgat, hanem átfogalmaz; lefordítja, tolmácsolja a gyerekeknek a mindennapokat« (29). Tulajdonképpen úgy válik gyerekkönyvvé, hogy közben profi irodalom lesz, és ez az öntudatra ébredő gyerekirodalom megszűnik gügyögni és takargatni a problémákat” (HERÉDI 2015: 86). Ugyanez látható Boldizsár Ildikó értelmezésében, ahol tágabb teret kapnak a mai mesehősök, a műmeséket már nem a népmesékhez hasonlítja. „Ezek a történetek a gyerek valóságos életéből indulnak ki, a gyerekszobában vagy a gyerek közvetlen környezetében játszódnak, a szereplők a gyerekekre és annak szülei-re hasonlítanak, s élük saját hétköznapi életüket” (BOLDIZSÁR 2004, 118).

Tóth Krisztina kötete egy nagyon merész, ám jól megoldott vállalkozás. Az utóbbi időben megjelent több gyerekkönyv is, amely a beteg gyerekekkel foglalkozik, felkészíti őket a rájuk váró megmérettetésre, segít a traumák feldolgozásában. Ilyen Benyovszky Anita *Péterke hallani fog* és *Péterke beszélni fog* című könyve, vagy pedig a Bartos Erika szerkesztette *A bátorságpróba*, amely kifejezetten leukémiás és daganatos gyermekeknek készült. Az utóbbi kereskedelmi forgalomban nem is kapható, ingyen kapják meg azok, akiknek szükségük van rá. De mi van akkor, ha valamelyik szülő betegszik meg? Hogyan reagál a család? Mit mondhatnak el a gyermeknek? Az *Anyát megoperálták* pont ezekre a kérdésekre ad egy alternatív, nagyon hasznos választ. A meséken keresztül könnyebb feldolgozni a nehezebb témákat, így a betegséget is. „A mese terápiás értéke abban rejlik, hogy minden történet az egyensúlyhoz (egészséghez) vezető utat mutatja meg, mégpedig azzal a felhívással, hogy nem megszenvedni kell az egyensúly megbomlását, hanem – akár szenvedés árán is – helyreállítani” (BOLDIZSÁR 2004, 21).

Nem egy „dupla fedelű” meséről van szó, pontosan kimondja a problémákat, megbeszélésre serkent. A főszereplő egy óvodás kislány, az ő elbeszélését olvashatjuk. „Anyá délután szokott értem jönni az óvodába. Felkelés után megesszük az uzsonnát, addigra általában odaér. Egyik délután hiába vártam őt, a konyhás nénik már visszavitték a tálcaikat. Nagyon aggódtam, mert a Mókus csoportban van egy olyan gyerek, akiért mindig későn, már sötétben jönnek. Félttem, nehogy velem is ez történjen” (4). A gyermek félelmével indul a történet. Magára hagyottnak érzi magát, amin nem segít az, hogy otthon is szomorú környezetbe érkezik. Az elhallgatás nyomot hagy bármelyik kisgyereken, önmagát kezdi el hibáztatni, mert nem érti környezete viselkedését. Ezért a legrosszabb, amit a szülők tehetnek, ha bevezetik a tabukat. A könyv arra mutat rá, hogyan lehet elmesélni, mi történik a beteg szülővel. Az *Anyát megoperálták* elbeszélőjét klasszikus családmódelben láthatjuk (anya, apa, nagyszülők, gyermek), ellentétben a népmesékben általában megjelenő, csonka családból származó főhőssel. A főhős kifejezést azért is mellőzhetjük, mivel (ahogy Fenyő D. György is megfogalmazta [FENYŐ D. 2015]) a könyv egy fiatal anyukáról szól, nem az elbeszélőről. A kislánynak meg kell birkóznia azzal a tudattal, hogy anyukája nem egészséges, fel kell dolgoznia azokat a napokat, amelyeket csak az egyik szülőjével tölt, az anya hiányát, viszont a betegséggel nem neki kell közvetlenül megküzdenie. Lovász Andrea meglátásával pedig csak egyet lehet érteni: „Tóth Krisztina könyve attól jó, hogy a kötelezően elvárt sírós-síránkozás olvasói viszonyulást egy elegáns gesztussal a nagymama alakjára ruházza, s a szöveg többi része olyan marad, amilyen az elbeszélő életkorából adó-

dik. Azaz kusza és kapkodóan magyarázatokat kereső – ezért nekünk, felnőtteknek vicces – és szorongással tele” (Lovász 2015).

A kötet oldottabb hangulatát a jól elhelyezett vicces hasonlatok, szövegviccek adják. Minden esetben a gyermeki logika szüli ezeket a szöveghe-lyeket, általában a legkomolyabb, legfájdalmasabb részeknél, ami megaka-dályozza, hogy a szöveg tényleges sajnálkozással váljon. A homokvár pél-dája nagyon szépen magyarázza el a kislánynak, hogy milyennek lehet el-képzelné a rákos megbetegedést, miért kell eltávolítani anyából a dagana-tot. A kislány reakciója nagyon természetes, rögtön lefordítja magának: „Anya azt mondta, hogy azt a kis darabkát, amit kivesznek, megvizsgál-ják az orvosok. Megnézik, miről van szó pontosan, hátha okosabbak lesz-nek tőle. Én is mindig alaposan megvizsgálom, ha a homokban találok va-lamit. Találtam már rágót, söröskupakot, kutyakakát, szöget, csupa olyan dolgot, ami nem való a homokozóba. És mindet alaposan megvizsgáltam, és okosabb lettem tőle” (19–21). Ugyanígy a még bonyolultabb kemoterá-piát az apa a gyomirtáshoz hasonlítja. Ahhoz, hogy a mindent elnyomó növényt száműzzék a kertből, muszáj bizonyos időközönként permetezni. Ez a művelet már ismerős a kislánynak a nagyapa kertjéből, ezért teljesen megértő tud lenni, párhuzamokat tud vonni (nagyapa azért visel maszkot, hogy ne hányjon, mint az édesanyja). Az anya nélkül eltelő hétköznapi esetlensége megmosolyogtatja az olvasót: az apa odaéget mindent, a rán-tottát és a piritóst is, a mosás sem megy neki, minden fehér ruhából rózsas-zínt csinál. A kislány ezekben is a pozitívumot látja, nem kesereg egy pil-lanatra sem. A kötet utolsó része az anya gyógyulási folyamatát kíséri fi-gyelemmel. Az édesanya nem titkolja el gyermeke elől az operáció nyo-mát sem, amire a kislány gyermeki őszinteséggel reagál. „Anya megmu-tatta a varrást. Hát... a doktor bácsikat szerintem nem a nagymama taní-totta varrni. Anya azt mondta, ez később még majd szebb lesz, de én attól félttem, hogy még akkor is nagyon ronda lesz, amikor már szebb lesz” (34). Vidámságot próbál becsempészni a kislány azzal, hogy anyukája paróká-it és ruháit próbálgatja, bár ez nem arat osztatlan sikert a családban. A haj elvesztését is már meglévő mintákhoz tudja kapcsolni: ahogy a macska el-hullatja szőrét ősszel, úgy az édesanyja haja is visszánő télre. Nagyon fon-tos a teljes gyógyuláshoz vezető úton, hogy a jövőről pozitívan nyilatkoz-nak. Tavaszra az anyukának új mellet operálnak a megcsonkított helyére, a kislánynak testvére is születhet, akit az anya táplálni is tud majd. Nem me-rülnek el a búslakodásba. „Anya azt mondja, hogy pár év múlva ez az egész csak egy rossz emlék lesz” (47).

Gyermekkönyv lévén nem mehetünk el szótlánul az illusztrációk mellett sem. Hítka Viktória rajzai igazán kislányossá teszik a könyvet, ami nagyon jól illik az elbeszélő kislány szövegeihez. Két szín dominál erősen, a rózsaszín és a szürke. Az előbbivel főleg a nőiség és a boldogság van kihangsúlyozva, míg a szürke a gondokat, szomorúságot jelöli. A könyv kétharmadában a felnőttek feje körül mindig sötét felhők húzódnak, ám az édesanya műtéte után már a rózsaszín felhők is bekúsznak a képbe, átvezetve minket a kislány és édesapja várakozásába. Az örömet és boldogságot (főleg amikor az anya nevet) sárga sugarakkal erősíti fel. Emellett mindig igen részletesen vannak kidolgozva a képek (a szobabelsők, a parkok és kertek), külön érdekes, hogy amikor a kórházzról van szó, szinte teljesen eltűnnek a színek, csak az anyuka szobájának ablakában jelzi egy rózsaszín szív, hogy ebben az épületben itt van egyedüli említésre méltó. Ahogy a történetet a kislány beszéli el, úgy az illusztrációk is olyanok, mintha a gyermek szemszögéből látnánk a környezetét, olyannak, amilyennek ő látja, ő gondolja. Az illusztrációk egyszerre támasztják alá a szöveget és adnak hozzá egy még érzékenyebb világot.

Tóth Krisztina könyve fontos hézagot tölt be a gyerekkönyvek világában. Merészen, mégsem tolakodóan ír arról, hogyan kellene egy családnak működni akkor, ha az egyik szülő súlyosan megbetegszik. Nem titkolózik a gyerek előtt, nem is sirattatja meg, nem kesereg. A legnehezebb helyzetekben is pozitív tud maradni. Mindezt a gyermek perspektívájából mutatja be a lehető legtermészetesebb módon. Fenyő D. György pontosan fogalmaz kritikájában: „A tanulság ugyanis alapvetően más, mint a száz évvel korábbi gyerekkönyvek esetében. Nem erkölcsi a tanulság abban az értelemben, hogy nem akarja nevelni a gyereket. Nem ad erkölcsi tanácsokat, nem ír elő egy magatartást. Az anyuka betegsége nem arra kell, hogy nevelje a gyereket, hogy »jó legyen«. Arról a nem erkölcsi, hanem pszichológiai tapasztalatról szól, hogy a gyerek számára legállandóbb és biztonságosabb ember, az édesanya is megbetegedhet, és hogy erről együtt kell beszélni, a gyereknek erről fontos tudnia” (FENYŐ D. 2015).

Kiadás

TÓTH Krisztina (2015): *Anyát megoperálták*. Móra Könyvkiadó, Budapest

Irodalom

BOLDIZSÁR Ildikó (2004): *Mesepoétika. Írások mesékről, gyerekekről, könyvekről*. Akadémiai Kiadó, Budapest

FENYŐ D. György (2015): Alkalmazott irodalom. <http://uveghegy.com/2015/07/09/alkalmazott-irodalom-toth-krisztina-anyat-megoperaltak-mora-konyvkiado-2015/> (2015. 10. 01.)

HERÉDI Károly (2015): *A pöttyöstől a pixelig, avagy a nagykorúsodó gyerekirodalom*. (Lovász Andrea: Felnőtt gyerekirodalom. Cerkabella Könyvkiadó, Budapest, 2015) In *Híd*, 2015/7. 82–87.

LOVÁSZ Andrea (2007): *Jelenidejű holnemvolt*. Szeminárium a mesékről. Krónika Nova Kiadó, Budapest

LOVÁSZ Andrea (2015): *Kavics*. In *ÉS*, 2015. 23. szám. http://www.es.hu/lovasz_andrea;kavics;2015-06-04.html (2015. 10. 01.)